

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060302

DOM
2022-11-22
Stockholm

Mål nr
F 4573-21

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2021-03-25 i mål nr F 1038-20, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. A L

2. L L

Ombud för 1 och 2: E K J , O M och E S

Motpart

Östersunds kommun
831 82 Östersund

Ombud: V M

SAKEN

Inlösen av fastigheten X i Östersunds kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom avslår Mark- och miljööverdomstolen Östersunds kommuns ansökan om inlösen av fastigheten X.

Dok.Id 1813835

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

A L och L L har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska lämna kommunens talan om inlösen av X utan bifall. För det fall Mark- och miljööverdomstolen skulle avslå överklagandet har de godtagit att punkterna 2–4 i mark- och miljödomstolens dom fastställs.

Östersunds kommun har bestritt bifall till överklagandet.

UTVECKLING AV TALAN M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Mark- och miljööverdomstolen har hållit huvudförhandling i målet. Ljud- och bildupp-tagningen av förhöret med L L i mark- och miljödomstolen har spelats upp. På begäran av klagandena har tilläggsförhör hållits med L L och förhör hållits med A L. Båda förhören har hållits under sanningsförsäkran.

Båda parter har åberopat skriftlig bevisning.

A L och L L har utvecklat sin talan i huvudsak enligt följande. Med beaktande av de krav på förutsebarhet, ändamålsenlighet och proportionalitet som ställs i regeringsformen och Europakonventionen saknas förutsättningar att lösa in fastigheten X enligt 6 kap. 15 § plan- och bygglagen (2010:900), PBL. Inlösen skulle innebära att de får bära en oskälig börda i strid med deras egendomsskydd.

Enligt 6 kap. 15 § PBL blir detaljplanen i praktiken ett expropriationstillstånd. För att detaljplanen ska kunna ligga till grund för inlösen måste planen uppfylla kraven på förutsebarhet. Kommunen har under detaljplaneprocessen gett dem en befogad uppfattning att deras fastighet fortsatt skulle få användas för boende. Detta har skett dels genom skriftliga utfästelser, dels genom att planförslaget ändrats för att tillmötesgå deras önskemål. Eftersom de var av uppfattningen att de fortsatt skulle få nyttja fastigheten för boende har de inte haft anledning att överklaga planen och därmed fråntagits möjligheten till en förutsättningslös rättslig prövning. Processen har

därför inte uppfyllt Europakonventionens krav på förutsebarhet och detaljplanen kan därför inte ligga till grund för inlösen.

Vidare är inte inlösen ändamålsenligt. Kommunen har under processen framfört olika, och delvis motstridiga, syften med det tilltänkta ianspråktagandet. Kommunens planer för användningen av fastigheten leder inte till plangenomförande utan förutsätter tvärtom att avvikelser görs från detaljplanen.

Ingreppet är inte heller nödvändigt. Kommunen har inte redovisat att den utrett andra mindre ingripande alternativ till att lösa in fastigheten.

Slutligen är inte ingreppet proportionerligt i strikt mening. Det allmännas intresse av att fullt ut genomföra detaljplanen är svagt och väger inte tyngre än deras intresse av att nyttja sin fastighet för boende.

Östersunds kommun har anfört detsamma som i mark- och miljödomstolen, med i huvudsak följande tillägg och förtydliganden. Kommunen har haft kostnader för allmän plats i samband med både tidigare och nuvarande detaljplaner, men måste inte bevisa att kostnaderna går förlorade. Det allmänna intresset av att kommunen får lösa in fastigheten överväger fastighetsägarnas intresse av att få behålla densamma. Det allmänna intresset består i att utveckla och färdigställa handelsområdet i enlighet med detaljplanen. Det ska ske genom försäljning av en byggrätt som möjliggör för en ny verksamhet att etablera sig i området samt genom anläggande av en lokalgata som förbättrar trafiksituationen. Byggrätten kommer att kunna säljas och därigenom användas för en verksamhet som är planenlig. Att värderingsutlåtandet har utgått från en snabbmatsrestaurang innebär inte att det är det enda möjliga alternativet. Det är dock det alternativ som ger den mest gynnsamma värderingen för fastighetsägaren.

Intresset kan inte tillgodoses på annat sätt än genom inlösen av fastigheten. Noteringen i planbeskrivningen om att fastigheten får nyttjas för boende är inte juridiskt bindande och avsåg under alla omständigheter enbart den som bodde på fastigheten vid tillfället, dvs. Ar L och hans fru. Att kommunen under detaljplaneprocessen ändrat planens utformning för att tillgodose önskemål ställda av A L och L L

innebär inte att kommunen har medgivit att fastigheten får användas för bostadsändamål av dem.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Rättsliga utgångspunkter

Enligt 6 kap. 15 § PBL får en kommun, som är huvudman för en allmän plats som är avsedd att tillgodose en kvartersmarks eller annat utrymmes behov av den allmänna platsen, lösa in marken eller utrymmet om dessa vid genomförandetidens utgång inte har bebyggt på ett sätt som i huvudsak följer detaljplanen.

Bestämmelsen, som i huvudsak överensstämmer med 6 kap. 24 § andra stycket i den äldre plan- och bygglagen (1987:10), ÄPBL, fick sin nuvarande lydelse i samband med införandet av 2010 års plan- och bygglag. Bakgrunden till bestämmelsen är att kommunen, som huvudman för de allmänna platserna, är skyldig att se till att t.ex. gator byggs ut så att markägarna inte hindras att bygga enligt planen under genomförandetiden. I förarbetena till ÄPBL framhölls att detta förutsätter att kommunen bygger ut hela eller stora delar av gatusystemet. Om inte planen i sin helhet skulle genomföras, skulle detta därför leda till att utbyggnaden av t.ex. gatusystemet till större eller mindre del blir onyttig (se prop. 1985/86:1 s. 219 samt 4 kap. 7 § och 6 kap. 18 § PBL). Bestämmelsen ger alltså kommunen en automatisk rätt till inlösen och innebär att detaljplanen kan användas som ett slags expropriationstillstånd.

Detaljplanens genomförandetid ska bestämmas så att det finns rimliga möjligheter att genomföra planen och vara minst fem och högst femton år (5 kap. 5 § första stycket ÄPBL, jfr 4 kap. 21 § första stycket PBL). Att inlösen får ske först när genomförandetiden har löpt ut hänger samman med att en fastighetsägare under den tid som genomförandetiden löper ska kunna utgå från att han eller hon får genomföra planen (jfr prop. 1985/86:1 s. 219). En fastighetsägare kan förhindra att kommunen får lösa in en fastighet, som enligt en detaljplan ska utgöra kvartersmark, genom att under genomförandetiden bebygga fastigheten på ett sätt som i huvudsak följer detaljplanen. Regleringen i PBL beaktar således såväl kommunens intresse av att en detaljplan ska genomföras som fastighetsägarens intresse av att inom detaljplanens ram kunna förfoga över sin

egendom. Systemet ger också fastighetsägaren möjlighet att förutse när frågan om inlösen kan komma att aktualiseras. I den nu aktuella planen har genomförandetiden bestämts till fem år, räknat från den dag planen fick laga kraft.

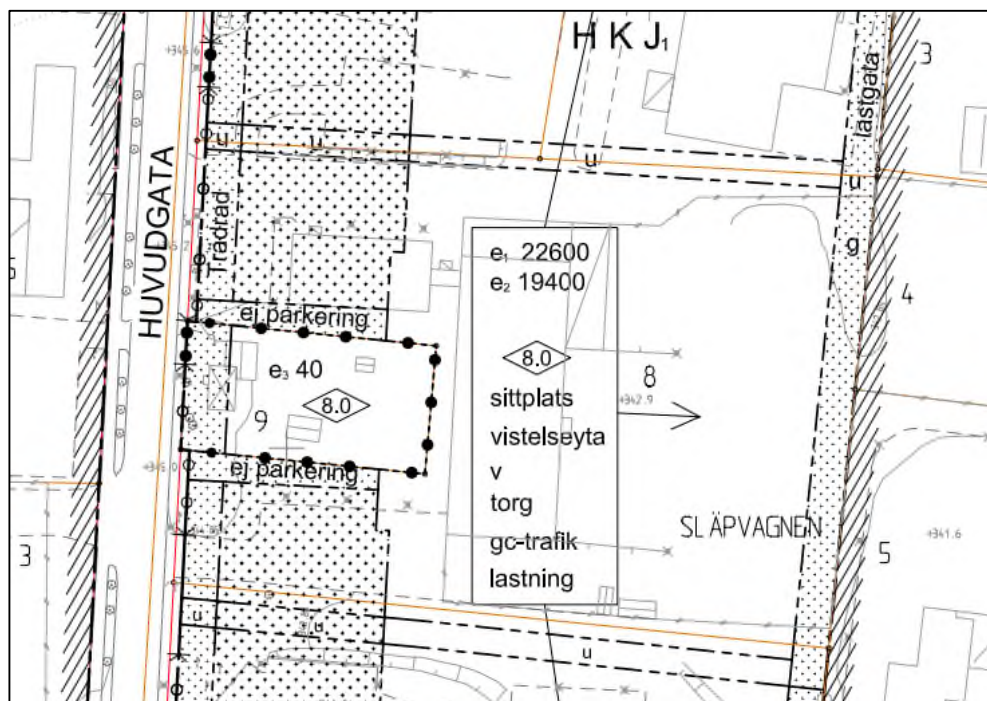
Vid prövning av frågor enligt PBL ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen (2 kap. 1 § PBL). Mot bakgrund av att inlösen av en fastighet enligt 6 kap. 15 § PBL utgör ett ingrepp i enskildas äganderätt behöver vid tillämpningen, förutom avvägningen mellan enskilda och allmänna intressen enligt 2 kap. 1 § PBL, även beaktas vad som anges i 2 kap. 15 § regeringsformen om egendomsskydd. Av grundläggande rättssäkerhetskrav följer också att det måste vara förutsebart för en enskild, såsom en normalt kunnig och insatt person, hur en rättsregel ska komma att tillämpas vid ingrepp från det allmännas sida i den enskildes egendomsskydd. I Europadomstolens rättsfall *Lekić mot Slovenien* 36480/07 p. 95 utvecklas detta på följande sätt med hänvisningar till flera rättsfall i domstolen. ”I synnerhet är en norm ’förutsebar’ när den ger ett visst skydd mot godtyckliga ingrepp från de offentliga myndigheternas sida. Varje ingrepp i det fredliga åtnjutandet av besittningar måste således åtföljas av processuella garantier som ger den berörda personen eller enheten en rimlig möjlighet att lägga fram sin sak för de ansvariga myndigheterna i syfte att effektivt bestrida de åtgärder som inkräktar på de rättigheter som garanteras i denna bestämmelse. Vid bedömningen av huruvida detta villkor är uppfyllt ska en helhetsbedömning göras av de tillämpliga rättsliga och administrativa förfarandena.”

Av utredningen i målet framgår att genomförandetiden för detaljplanen har gått ut och att X enligt planen ska användas som kvartersmark. Det står även klart att kommunen är huvudman för den mark som enligt planen utgör allmän plats och att denna mark är avsedd att tillgodose kvartersmarkens behov av den allmänna platsen.

Detaljplanen utgörs av plankartan och bestämmelserna (se 5 kap. 9 § första stycket ÄPBL, jfr 4 kap. 30 § PBL). Till detaljplanen ska fogas en planbeskrivning och en genomförandebeskrivning (se 5 kap. 10 § ÄPBL, jfr 4 kap. 31 § och 33 § första stycket 1 PBL). Av förarbetena till ÄPBL framgår att planbeskrivningen ska uttrycka sådana avsikter med planläggningen, som inte direkt framgår av plankartan och planbestämmelserna. Därmed kommer beskrivningen att utgöra ett viktigt material för tolkningen

av planen och dess innebörd. Beskrivningen har enligt förarbetena emellertid ingen bindande verkan för sakägarna. (Se prop. 1985/86:1 s. 618.) I praxis har planbeskrivningen vanligtvis använts för att tolka detaljplanen först när innebörden av planen framstår som oklar.

Den nu aktuella detaljplanen avser att skapa ett handelsområde. Enligt planbestämmelserna får kvartersmarken användas för handel och kontor samt småindustri som inte är störande. Planen innehåller också bestämmelser om i vilken grad de olika fastigheterna får bebyggas och om högsta byggnadshöjd. Handelsområdet som planen reglerar utgörs av ett kvarter om drygt 61 000 kvm, ca 150 m i öst-västlig riktning och ca 440 m i nord-sydlig. A Ls och L Ls fastighet är belägen mitt på kvarterets västra sida, där marken annars till större delen inte får bebyggas. Fastigheten om ca 1 500 kvm utgör ca 2,5 procent av handelsområdet. Bostadshus och uthus är markerade på plankartan. För fastigheten gäller flera planbestämmelser som reglerar mark-användningen på samma eller liknande sätt som gäller för annan mark inom plan-området; kvartersmarken ska användas för handel, kontor och småindustri, högsta byggnadshöjd är åtta meter samt fyrtio procent av fastighetens yta får bebyggas.

Utsnitt från plankartan

Detaljplanen innehåller därutöver en reglering av X och marken i dess omedelbara närhet som skiljer sig från regleringen av handelsområdet i övrigt och som tillkom efter en dialog mellan kommunen och Ar L, A L och L L under planprocessen i syfte att möjliggöra ett fortsatt boende på fastigheten under en övergångstid. Sålunda finns bestämmelser om att ett minst en meter högt staket ska omgärda fastigheten, att körbar utfart från fastigheten får finnas endast mot Hagvägen så länge X utgör en egen fastighet, och att den mark som inte får bebyggas närmast söder och norr om den egentliga tomtplatsen på X inte heller får användas som parkering. Bestämmelserna innebär att fastigheten skärmas av från omkringliggande delar och inte är nåbar annat än genom en mindre infart från Hagvägen. Fastighetens läge inom planområdet försvårar också trafiken mellan områdets norra och södra del.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Mark- och miljödomstolen har funnit att X inte har bebyggts på ett sätt som i huvudsak följer av planen. Även A L och L L har numera vidgått att marken inte har bebyggts på ett sätt som i huvudsak följer planen. De har dock sam-tidigt anfört att planen innehåller bestämmelser som kommit till i syfte att möjliggöra ett fortsatt boende på fastigheten samt att det i planbeskrivningen anges att fastigheten får nyttjas för boende så länge fastighetsägaren önskar. Mot detta har kommunen å ena sidan medgett att det i samband med antagandet av detaljplanen träffades en överens-kommelse om att fastighetsägaren skulle få bo kvar på X enligt vad som anges i planbeskrivningen, men å andra sidan att ”fastighetsägaren” endast avsåg klagandenas far, Ar L, som var permanent bosatt på fastigheten vid den tidpunkten. Enligt kommunen hade det varit oproportionerligt att kräva att Ar L som permanentboende skulle behöva flytta för att genomföra detaljplanen, men att detsamma inte gäller A L och L L som inte varit bosatta på fastigheten sedan lång tid. Det kan samtidigt konstateras att A L och L L redan när kommunen upprättade förslaget till detaljplan var delägare i fastigheten X.

Kommunen har angående sin planerade användning av marken angett bl.a. att en gata i enskild ägo ska anläggas för att underlätta trafik mellan norra och södra delarna av

handelsområdet. I målet får anses utrett att gatan ska förläggas på ett sätt som innebär att den kommer att strida mot den planbestämmelse som innebär att fastigheten X ska omgärdas av ett staket. Enligt domstolen är det inte heller utrett att det är möjligt att förlägga gatan på ett sätt som är förenligt med planbestämmelsen om att det längs delar av Hagvägen ska finnas en trädrad. Den av kommunen tänkta användningen av marken kommer alltså att innebära en avvikelse från detaljplanen.

Även om planbestämmelserna i viss mån framstår som motsägelsefulla är innebörden av planbestämmelserna inte oklar. A L och L L har också primärt in-vänt att det är detaljplanens utformning tillsammans med uppgifterna i planbeskrivningen och vad som förevarit under planprocessen som gjort att de inte kunnat förutse att inlösen skulle kunna ske vid ett fortsatt nyttjande av fastigheten för bostadsändamål.

Av utredningen i målet framgår att ägarna till fastigheten X under detaljplanprocessen kontinuerligt har verkat för att fastigheten fortsatt ska få användas för bostadsändamål. Enligt Mark- och miljööverdomstolen får kommunen under planprocessen anses ha hörsammat fastighetsägarnas önskemål, genom att planförslaget har justerats under planprocessen och de kommentarer som kommunen då lämnat i samsrådsredogörelsen och i utställningsutlåtandet, genom uppgiften i planbeskrivningen samt genom antagandet av planbestämmelser för att främja boende på fastigheten. Enligt domstolen har kommunen genom sitt agerande gett Ar L, A L och L L en befogad anledning att tro att fastigheten skulle kunna nyttjas för boende så länge de ägde fastigheten. Klagandena har i Mark- och miljööverdomstolen även framhållit att de skulle ha överklagat detaljplanen vad gäller markanvändningen på fastigheten för det fall att det inte hade varit möjligt för dem att bo kvar på fastigheten i enlighet med vad som angetts i planbeskrivningen.

Enligt domstolens uppfattning har fastighetsägarna under planprocessen vidtagit de åtgärder som rimligen kunnat förväntas av dem för att säkerställa att fastigheten även i fortsättningen skulle kunna nyttjas för boende. Det kan således inte förväntas att fastighetsägarna borde ha insett att de behövde bebygga fastigheten på det sätt som framgår

av planbestämmelserna senast vid genomförandetidens utgång, vid äventyr av att kommunen annars skulle kunna lösa in fastigheten.

Kommunen har som redan nämnts invänt att det enbart var klagandens far, A L, som avsågs med begreppet ”fastighetsägaren” i planbeskrivningen, och inte A L och L L. Oavsett vad kommunens inställning var vid plan-antagandet, framstår uppgiften i planbeskrivningen – som kommunen ansvarar för – som tydlig. Eftersom A L och L L var delägare i fastigheten vid an-tagandet av detaljplanen, får den angivna rätten att nyttja fastigheten för boende anses gälla även för dem. Den omständigheten att ingen av dem vid denna tidpunkt var per-manent bosatt på X saknar betydelse i detta sammanhang. Av utredningen i målet framgår även att L L numera använder fastigheten för boende.

Sammantaget anser Mark- och miljööverdomstolen att det under ovan angivna förutsättningar inte varit möjligt för en normalt kunnig och insatt person att förutse att kommunen skulle begära inlösen av fastigheten X för det fall fastigheten inte bebyggdes och markanvändningen inte anpassades till det som anges i planbestämmelserna. Tvärtom har A L och L L haft befogad anledning att anta att deras fastighet, med beaktande av såväl plankarta, planbestämmelser som planbeskrivning och andra planhandlingar, ska kunna nyttjas för boende så länge som de själva så önskar och att någon förändring av markanvändningen under den förut-sättningen inte varit nödvändig för att anpassa deras fastighet till detaljplanen. Mark- och miljööverdomstolen anser därför att kommunen mot A L och L L inte kan göra gällande att kvartersmarken vid genomförandetidens utgång inte har bebyggts i huvudsaklig överensstämmelse med planen, så länge någon av dem använder fastigheten för boende. Förutsättningarna för inlösen enligt 6 kap. 15 § PBL är därmed inte uppfyllda och kommunens ansökan ska avslås. Mark- och miljödomstolens dom ska därför ändras i enlighet härmed.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B
Överklagande senast den 20 december 2022.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Fredrik Ludwigs, Marianne Wikman Ahlberg, referent, och Petra Bergman samt tekniska rådet Johan Hjalmarsson.

Föredragande har varit hovrättsfiskalen Sean Jansson.

PARTER

Kärande

Östersunds kommun
831 82 Östersund

Ombud: V M

Svarande

1. L L

2. A L

SAKEN

Inlösen av mark, X, Östersunds kommun

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen medger Östersunds kommun att inlösa och med äganderätt överta fastigheten X i Östersund.
2. Östersunds kommun ska utge löseskilling till L och A L med sammanlagt 2 500 000 kr, med hälften vardera. På beloppet ska utgå ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635) från värdetidpunkten, denna dag, tills betalning sker.
3. Östersunds kommun ska hos Länsstyrelsen i Jämtlands län nedsätta löseskillingen, 2 500 000 kr jämte ränta inom tre månader från det att domen vunnit laga kraft. Betalas ersättningar därefter ska kommunen istället betala ränta enligt 6 § räntelagen från förfallodagen tills betalning sker.

4. Fastigheten X får tillträdas av Östersund kommun när kommunen har nedsatt löseskillingen enligt p 3.

BAKGRUND

Syskonen L och A L äger fastigheten X i Östersund med hälften vardera. Tidigare ägare av fastigheten (sedan 1961) var deras pappa Ar L. På fastigheten finns bl.a. ett bostadshus. Syskonen har bott på fastigheten under en stor del av sin ungdom, där i vart fall deras far har bedrivit bilverkstad. X är numer belägen inom ett handelsområde kallat "Lillänge". För området gäller en detaljplan som vann laga kraft 13 april 2012 och genomförandetiden var fem år. Fastigheten är planlagd som kvartersmark för handel och kontor samt småindustri. Östersunds kommun har den 8 april 2020 ansökt om stämning mot L och A L såvitt avser ansökan om inlösen av fastigheten jämlikt 6 kap. 15 § plan- och bygglagen (PBL).

YRKANDEN M.M.

Östersunds kommun har yrkat enligt följande.

1. Kommunen yrkar att domstolen beslutar om rätt till inlösen av fastigheten X i Östersunds kommun, i enlighet med 6 kap. 15§ PBL.
2. Kommunen yrkar i första hand att domstolen bestämmer inlösensumman för hela fastigheten X i Östersund, till 2 500 000 kr. I andra hand yrkar kommunen att domstolen bestämmer beloppet för inlösen i enlighet med gällande rätt samt praxis på området.
3. Kommunen vill tillträda fastigheten först i samband med att detta mål vinner laga kraft.

Som grund för yrkandena har kommunen anfört följande.

Grund till rätt till inlösen.

Om en kommun är huvudman för allmän plats som är avsedd att tillgodose kvartersmark och kvartersmarken vid genomförandetidens utgång inte har bebyggts på ett sätt som i huvudsak följer detaljplanen, får kommunen lösa in marken eller utrymmet (6 kap. 15§ PBL) En talan om inlösen enligt 6 kap. 15§ PBL får väckas inom tre år efter utgången av detaljplanens genomförandetid (15 kap. 4§ 1 st PBL) Fastigheten X ligger inom ett handelsområde i Östersund som kallas

"Lillänge". Fastigheten är planlagd som kvartersmark för handel och kontor samt småindustri som inte medför störningar och kommunen är huvudman för allmän plats i enlighet med 4 kap. 7§ PBL Detaljplanen (aktnummer 2380K-P2012/4) vann laga kraft 13 april 2012 och genomförandetiden var 5 år. Detta innebär att genomförandetiden gick ut 13 april 2017. Fastigheten, som ägs med hälften vardera av L L och A L (fastighetsägarna), har en areal om 1628 m² och är bebyggd med ett äldre bostadshus. Fastighetsägarna är dock inte skrivna på fastighetens adress och i dagsläget finns det inget bygglov på fastigheten som visar på att fastighetsägarna kommer att utveckla fastigheten i enlighet med detaljplanen. Kommunens inställning är att det inte är lämpligt att det ligger kvar en bostadsfastighet inom planområdet utan anser att hela området ska utgöra ett handelsområde i enlighet med detaljplanen. För att kunna utveckla handelsområdet i enlighet med detaljplanen önskar kommunen lösa in fastigheten. Kommunen har problem med trafiken i handelsområdet "Lillänge" och Hagvägen som går bredvid X är hårt trafikerad. Kommunen vill som del i trafiklösningen anlägga en lokalgata inom kvarteret Släpvnagen som går parallellt med Hagvägen. Fastigheten X ligger i den föreslagna sträckningen för lokalgatan. Kommunen har rätt att fatta beslut om att ansöka om inlösen och om kommunen får rätt att lösa in fastigheten X, har kommunen möjlighet att komma tillrätta med trafikproblematiken i området. Dialog om försäljningen fördes med fastighetsägarna i samband med att handelsområdet byggdes ut, men fastighetsägarna har inte varit intresserade av att sälja fastigheten. Mot bakgrund av att kommunen är huvudman för allmän plats inom detaljplanen, fastigheten inte har byggts ut på ett sätt som i huvudsak följer detaljplanen vid genomförandetidens slut och att fastigheten inte omfattas av något bygglov som får tas i anspråk, vill kommunen lösa in fastigheten. Genomförandetidens utgång var den 13 april 2017 varmed talan om inlösen måste väckas inom tre år från detta datum. Kommunens inställning är att talan om inlösen görs inom lagstadgad tidsram och att rätt till inlösen enligt PBL därmed föreligger. För att möjliggöra att detaljplanen genomförs i sin helhet, yrkar därför kommunen att domstolen beslutar om rätt för kommunen att lösa in fastigheten X enligt 6 kap. 15 § PBL.

Tidpunkten för tillträde.

Kommunen har frånfallit tidigare yrkande och yrkar på tillträde av fastigheten när detta mål vunnit laga kraft.

Ersättningsbeloppet till fastighetsägarna.

När kommunen använder sig av rätten till inlösen enligt 6 kap. 15 § PBL, ska ersättningen bestämmas enligt 4 kap expropriationslagen (ExL). Om en fastighet tas i anspråk i sin helhet, ska ersättningsbeloppet motsvara fastighetens marknadsvärde. Därutöver tillkommer ett påslag med 25 procent av marknadsvärdet (4 kap. 1 § ExL). Fastigheten X har värderats av en oberoende auktoriserad värderare. Marknadsvärdet är bedömt till 2 000 000 kr. Med ett påslag med 25 procent blir därmed kommunens erbjudande om ersättning för fastigheten totalt 2 500 000 kr. Ersättningen ska fördelas mellan fastighetsägarna i enlighet med deras respektive ägarandel. Om domstolen inte godtar kommunens värdering samt beräkning av ersättningssumman yrkar kommunen att domstolen bestämmer ersättningens storlek i enlighet med gällande rätt samt praxis på området.

Det finns inga andra sakägare än fastighetsägarna frånsett officialservitut.

L och A L har bestritt ansökan och de vitsordar inget belopp som skäligt i och för sig men uppskattar att full ersättning enligt regeringsformens formulering skulle uppgå till 20 000 000 kronor. Som grund för bestridandet har de i huvudsak anfört följande.

Kommunen yrkar att mark- och miljödomstolen ska besluta om rätt till inlösen av deras fastighet X i Östersund. Som rättslig grund för detta yrkande anger kommunen skrivningen om rätt till inlösen i 6 kap. 15 § PBL. Enligt 6 kap. 15 § PBL har en kommun, då den är huvudman för en allmän plats avsedd att tillgodose kvartersmarks eller annat utrymmes behov av den allmänna platsen, rätt att lösa in fastigheter som då den gällande detaljplanens genomförandetid utgått inte har bebyggts på ett sätt som i huvudsak följer detaljplanen. Syftet med denna lösenrätt är att fungera som ett påtryckningsmedel för att få en byggherres del i en

detaljplan genomförd, så att omfattande kommunala investeringar i gator och ledningar inte görs förgäves. Genom 6 kap. 15 § PBL ges alltså kommuner möjlighet att se till att inte utnyttjade byggrätter inom kvartersmark i enskild ägo tas i anspråk. Vid tillämpningen av 6 kap. 15 § PBL gäller som för övriga paragrafer i lagtexten formuleringen i 2 kap. 1 § PBL, att vid prövning av frågor enligt denna lag ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen. Enligt gällande detaljplan får 40 procent av X bebyggas för handel, kontor och småindustri upp till en byggnadshöjd på högst 8 meter. Entreparti med en största bredd på 5 meter får uppföras till en byggnadshöjd på högst 12 meter. Den del av fastigheten som ligger närmast Hagvägen får inte bebyggas.

Befintlig byggnad inom fastigheten X är en bilverkstad med tillhörande bostad, vars byggnadsvolym ryms inom den maximala byggrätt som planen medger. Del av byggnaden ligger dock inom den del av fastigheten som inte får bebyggas enligt gällande plan. Denna situation uppkom genom detaljplan. Under de åtta år som gått sedan detaljplanen vann laga kraft har kommunen inte tagit kontakt med dem innan morgonen den 24 mars 2020, då de via e-post fick veta att kommunstyrelsen och kommunfullmäktige samma dag skulle fatta beslut om att ansöka om att få expropriera deras fastighet. Senare ändrades detta till en stämningsansökan med syfte att få ett beslut om inlösen av deras fastighet, som inkom till Östersunds tingsrätt 8 april 2020.

Tidigare har de inte fått några indikationer på att kommunen ser det som angeläget att hela byggrätten inom deras fastighet utnyttjas. Det framgår inte heller av det material som har bilagts stämningsansökan huruvida ett sådant bebyggande är en betydelsefull del i kommunens långsiktiga planering för Odenkog och Lillänge. Om så är fallet så hade ett alternativ till en stämningsansökan kunnat vara att ta kontakt med dem och be dem att inkomma med ett förslag till bebyggelse med högre exploatering än den befintliga byggnaden. I det material om kvarteret Släpvagnen som Östersunds kommun tog fram mellan 2007 och 2010 förutsattes att X skulle läggas samman med angränsande fastighet, idag Släpvagnen 10, och omvandlas till parkeringsyta. Även i de skisser som då togs fram av NHP

Östersund, idag AB Persson Invest, visas marken inom X som parkeringsyta. Detta arbete påbörjades utan deras vetskap och det första förslaget till detaljplan togs fram utan deras medverkan. Genom yttranden över de olika förslagen till detaljplan och förhandlingar med Östersunds kommun fick de till slut behålla större delen av de rättigheter för fastigheten som gavs i den äldre stadsplanen från 1979. En dom i mark- och miljödomstolen 23 mars 2012 slog fast att hela X fortsättningsvis skulle vara kvartersmark.

Kommunens intention var ursprungligen att X skulle sluta existera som en självständig fastighet och omvandlas till parkeringsyta, och de hittar ingenting i det material som biläggs stämmningsansökan som ger dem anledning att tro att intentionen skulle vara en annan idag.

I kommunstyrelsens beslut den 24 mars 2020 om att ansöka om tillstånd att expropriera X angavs, utöver felaktigheter om villkoren för expropriering enligt svensk lag, att kommunen skulle kunna anlägga en "lokalgata", en körbar förbindelse inom kvarteret Släpvagnen, och därefter sälja det som återstår av fastigheten till en exploatör. I tjänsteutlåtandet som låg till grund för beslutet utvecklas detta resonemang med en kostnadsuppskattning, enligt vilken de skulle ersättas med ett uppskattat marknadsvärde samt ytterligare 25 procent av marknadsvärdet. Enligt tjänsteutlåtandet skulle kommunen inte få tillbaka dessa 25 procent vid försäljning till en exploatör.

I materialet som bilades ansökan om expropriationstillstånd framgick inte om den körbara förbindelsen i kvarteret Släpvagnen var tänkt att vara gatumark eller kvartersmark, inte heller om kommunen eller någon annan part skulle vara huvudman för den. Det framgick inte heller varför kommunen, efter expropriering av X och anläggande av den körbara förbindelsen, skulle vilja subventionera den exploatör som förvärvar marken genom att sälja marken till ett kvadratmeterpris som vore lägre än vad kommunen betalat vid exproprieringen.

Sedan mars 2020 har kommunens ansökan om expropriationstillstånd ersatts av en stämmningsansökan. I materialet som har bilagts kommunens stämmningsansökan finns ett protokoll från kommunstyrelsen daterat 7 april 2020, med titeln "Ansökan om inlösen enligt 6:15 PBL — X". Här motiveras ansökan om inlösen inte främst med de kriterier som anges i den aktuella paragrafen i PBL, utan med att anläggandet av den så kallade "lokalgatan" skulle vara ett sätt att komma tillrätta med trafikproblem i Odenskog, och att ett framdragande av denna "lokalgata" måste göras över mark inom X. Det resonemanget har inget stöd i 6 kap. 15 § PBL.

I detta protokoll anges felaktigt att X endast skulle vara bebyggd med ett bostadshus, att detaljplanen endast medger användningarna handel och kontor, samt att fastighetsägarna inte är intresserade av att sälja fastigheten. Inget av detta stämmer. X är bebyggd med en bilverkstad med tillhörande bostad, och enligt gällande detaljplan får fastigheten nyttjas för handel, kontor samt småindustri som inte medför störningar. Kommunen har inte frågat dem om de är beredda att sälja sin fastighet och de har därför varken haft möjlighet eller anledning att svara på detta.

Det framgår inte av kommunens material om och i så fall hur den skisserade "lokalgatan" skulle påverka trafiksituationen vid Hagvägen och i andra delar av Odenskog. Förbindelsen redovisas bara schematiskt, och hur korsningarna med befintliga kommunala gator och befintliga tillfarter till Släpvagnen 10 är tänkta att lösas framgår inte. Därför är det inte möjligt att bedöma vilka effekter en sådan förbindelse skulle få, inte heller om den är praktiskt genomförbar. Inte heller redovisas några trafikberäkningar och trafiksimuleringar som beskriver hur trafikflödena i Odenskog ser ut idag, och hur de skulle kunna förändras om den föreslagna "lokalgatan" förverkligas. Vidare saknas prognosticerade trafikflöden för en möjlig framtida situation där Fagerbacken förlängs fram till E 14. Beräkningar av framtida trafikflöden efter en förlängning av Fagerbacken skulle behöva visas med respektive utan den tänkta "lokalgatan", så att det går att bedöma vilka effekter "lokalgatan" i sig skulle kunna få på trafiken i stadsdelen.

Utifrån det ofullständiga underlag om "lokalgatan" som kommunen har redovisat går det inte att dra några slutsatser om någonting. En förhoppning om att en ny körbar förbindelse inom ett kvarter kanske skulle kunna påverka trafiksituationen i en hel stadsdel ger inte någon rättslig grund för att lösa in en fastighet.

Sett till det material som redovisas som bilagor till stämmningsansökan förefaller framdragandet av "lokalgatan" inom kvarteret Släpvagnen vara den centrala frågan för kommunen, och inte att X ska bebyggas i enlighet med den nu gällande detaljplanen. Då den föreslagna förbindelsens eventuella inverkan på trafiksituationen i Odenskog är okänd, och då ett anläggande av en sådan förbindelse inte kan göras med stöd av 6 kap. 15 § PBL, bör mark- och miljödomstolen avvisa kommunens stämmningsansökan.

Fastigheten är intecknad men obelånad. Det finns inte andra sakägare än fastighetsägarna.

Östersunds kommun har även anfört bl. a följande. Kommunen är huvudman för allmän plats som är avsedd att tillgodose kvartersmark. Fastigheten X ligger inom planlagt område för handel och småindustri. Fastigheten är inte bebyggd i enlighet med detaljplanen och detaljplanen har vunnit laga kraft samt genomförandetiden löpt ut. Det finns inget bygglov på fastigheten som hindrar inlösen. Kommunen har lämnat ansökan om inlösen inom rätt tid. Sammantaget menar kommunen att man uppfyller villkoren för att få lösa in fastigheten i enlighet med 6:15 PBL och att åberopad bevisning, styrker att villkoren för inlösen är uppfyllda.

Området är ett etablerat handelsområde som kommunen har för avsikt att utveckla ytterligare genom att sälja byggrätt och anlägga lokalgata i syfte att förbättra trafiksituationen. På grund av fastighetens placering mitt i handelsområdet, finns inte någon annan mark att tillgå i syfte att utveckla handelsområdet. Kommunen menar vidare att man visat att ingen varit bosatt på fastigheten sedan 2014 trots att

L L sedan 30 september 2020 är folkbokförd på fastigheten. Utdrag ur kommunens system för sophantering och vattenförbrukning, styrker att ingen har sitt faktiska och huvudsakliga boende på fastigheten.

Görs en avvägning mellan kommunen och den enskildes intresse, menar kommunen att det allmännas intresse ska anses överväga de enskilda, innebärande att kommunen ska medges rätt att lösa in fastigheten.

Åberopad bevisning

Östersunds kommun, som återkallat vittnesförhör med B G, har åberopat följande bevisning:

- Vittnesförhör med A-K Å
- Kommunens beslut om att ansöka om inlösen
- Utdrag ur kommunstyrelsens reglemente 15 § 7 p, 73 §
- Fastighetsinformation
- Plankarta samt detaljplan för handel i Odenskog, akt 230K-P2012/4
- Värderingsutlåtande av fastigheten X (april 2020) Yttrande från
- Miljö- och samhällsnämnden
- Kartbild över fastigheten X
- Registerutdrag från Skatteverket rörande SNI-koder
- Förbättrad karta över Odenskog-Lillänge handelsplats
- Avtal angående auktorisation
- Utdrag ur folkbokföringsregistret
- Utdrag ur kommunens system för soptömning och avläsning avseende vattenförbrukning
- Utdrag ur fastighetsregistret

L och A L har åberopat följande bevisning:

- Förhör under sanningsförsäkran med L L Faktura Ls
- Bilservice
- Planbeskrivning till detaljplan för handel i Odenskog

- Artikel ” I vägen för planerna”
- Utdrag ur Trafikmodell Östersund – Kapacitetsutredning för nyexploatering vid Lillänge handelsområde 27 februari 2014
- Utdrag ur Åtgärdsvalsstudie Lillänge/Odenskog
- Ett snabbare bostadsbyggande SOU 2018:67, 4.4.2
- Bilagor inlämnade den 13 juli 2020
- Utdrag ur regeringsformen (RF) 2 kap. 15 § och 1 kap 9 §

Båda parterna har åberopat syn på fastigheten.

L L har bl.a. uppgivit att han ska bo och vistas på fastigheten X mer i framtiden och även använda bilverkstaden. Han har vistats på fastigheten en hel del de senaste åren sedan han blev pensionär och då använt bilverkstaden.

Vittnet A-K Å har bl.a. uppgivit att hon är en erfaren värderare som tidigare värderat liknande objekt.

DOMSKÄL

Domstolens handläggning

Målet har, efter utfärdad stämning, inletts med skriftväxling och muntlig förberedelse. Huvudförhandling och syn har hållits den 22 februari 2021. Skäl finns inte till ett s.k. utredningsbeslut enligt 5 kap. 12 § ExL. Det kan med fog antas att det inte finns några okända sakägare.

Domstolens prövning

Det som domstolen har att ta ställning till är först om förutsättningar finns för inlösen enligt 6 kap. 15 § PBL och om så är fallet, vilket värde ska fastigheten uppskattas ha, 6 kap. 17 § och 15 kap. 1 § PBL med hänvisning till ExL. Domstolen har ett ansvar för att utredningen i målet är komplett. Vägledning kan ges i prop. 2009/10:170 s 250. ”Vid egendomsberövandet som sker i det allmännas intresse måste en avvägning göras mellan den enskildes intresse och det allmänna intresse

som motiverar inskränkningen. Åtgärden får inte innebära att den enskilde tvingas bära en oskälig börda.”

Iakttagelser vid syn

Vid syn har rätten iakttagit fastigheten samt dess omedelbara närområde i Lillänge Östersund. Därav har iakttagits bl.a. följande. Bostadshuset ligger nära gata, Hagvägen, där trafiken uppges vara påtaglig främst morgon och eftermiddag. Vid synen vid 13-tiden var trafiken måttlig. I en tillbyggnad till bostadshuset i form av en källare finns en lokal. Lokalen är liten och kan möjligen rymma två bilar och i lokalen finns diverse äldre utrustning som möjligen kan användas vid bilreparationer. I anslutning till lokalen finns ett mycket litet kontorsutrymme. Lokalen har för ca 50 år sedan använts som bilverkstad men verkar inte ha använts som bilverkstad i någon större omfattning på många år och intrycket är att det är mer ett garage än en bilverkstad. I lokalen finns det uppställt en personbil. Några andra uthus finns på fastigheten.

Inlösen enligt 6 kap 15 § PBL

En talan om inlösen enligt 6 kap. 15§ PBL får väckas inom tre år efter utgången av detaljplanens genomförandetid 15 kap. 4§ 1 st. PBL. Genomförandetiden gick ut den 13 april 2017 och stämningsansökan kom in till domstolen den 8 april 2020 och således i rätt tid.

I 6 kap. 15§ PBL stadgas ”*Om kommunen är huvudman för en allmän plats som är avsedd att tillgodose en kvartersmarks eller ett annat utrymmes behov av den allmänna platsen och kvartersmarken eller utrymmet vid genomförandetidens utgång inte har bebyggts på ett sätt som i huvudsak följer detaljplanen, får kommunen lösa in marken eller utrymmet.*

Första stycket gäller inte om marken eller utrymmet omfattas av ett bygglov som fås i anspråk”

I den antagna detaljplanens planbestämmelser anges att X får användas på samma sätt som övriga fastigheter inom planområdet dvs handel, kontor och småindustri som inte medför störningar. I planbeskrivningen anges dock att ”Fastigheten får dock nyttjas till boende så länge fastighetsägaren önskar”. Detta trots att avsikten med den nya planen är att inte tillåta nya byggrätter för bostäder i området.

Mark- och miljödomstolen har i detta mål att utreda om förutsättningar finns för inlösen enligt det material som parterna har presenterat. I den presenterade detaljplanens planbeskrivning anges att fastigheten X får nyttjas för boende så länge fastighetsägaren önskar. Av L och A L s inställning till kommunens yrkande får anses att i vart fall L L vill kunna ha möjlighet att nyttja fastigheten till boende. Fråga uppstår då om kommunen genom sin formulering i den antagna detaljplanens planbeskrivning har lovat ”fastighetsägaren” att nyttja fastigheten till boende och om detta i så fall förhindrar prövning av inlösen enligt 6 kap. 15 § PBL.

Det som är juridiskt bindande i en detaljplan är det som står i planbestämmelserna om hur fastigheter inom planområdet får nyttjas. Enligt planbestämmelserna får X nyttjas för handel, kontor och småindustri som inte medför störningar, inte för boende. Planbeskrivningen är en beskrivning av hur området och fastigheterna avses bebyggas och nyttjas enligt detaljplanen. Inget som står i planbeskrivningen är juridiskt bindande för varken kommunen, fastighetsägare eller för exploatörer. Fastigheten har heller inte nyttjats för permanent boende på ett flertal år. Av detta finner mark- och miljödomstolen att formuleringen i detaljplanens planbeskrivning inte hindrar prövning av inlösen enligt 6 kap. 15 § PBL.

Frågan om en fastighet har bebyggts på ett sätt som i huvudsak följer en detaljplan, ska bestämmas med hänsyn till såväl byggnadens art som dess omfattning. Bestämmelsen innebär att det på marken ska finnas uppförd en byggnad, som i fråga om läge, höjd, djup, våningsantal och tekniska utformningen i övrigt i

huvudsak överensstämmer med detaljplanens bestämmelser eller att det ska finnas ett beviljat bygglov för en sådan byggnad.

Har X bebyggt på sätt som i huvudsak följer detaljplanen som anger handel och kontor samt småindustri som inte medför störningar? Centralt är därvid om det vid genomförandetidens utgång 2017 kan anses ha funnits en bilverkstad i huvudbyggnaden på fastigheten som torde att vara att jämställa med ”småindustri”. Klart är att det tidigare för ett 50-tal år sedan har bedrivits bilverkstad på X av syskonens far under namnet ”Ls bilservice”. Syskonen har sedan många år inte bott i Östersund och endast tillfälligt vistats på fastigheten. L L är numer skriven på fastigheten men bor i huvudsak inte där. Han har uppgett att han har nyttjat och avser att nyttja lokalen i källaren till att reparera bilar. Fastigheten har dock uppenbart inte använts såsom kommersiell bilverkstad sedan mycket lång tid tillbaka.

Mark-och miljödomstolen bedömer främst av vad som framkommit vid synen att den lokal, som tidigare har använts som bilverkstad, år 2017 och fortfarande inte kan anses vara en bilverkstad utan är att betrakta som ett garage tillhörande ett bostadshus. Ingen annan bevisning finns att lokalen de senaste åren använts annat än som ett vanligt garage. Fastigheten kan inte anses vara bebyggd med en byggnad för småindustri som inte medför störningar. Fastigheten kan enligt domstolens bedömning därmed inte anses vara bebyggd på ett sätt som i huvudsak följer detaljplanen. Det finns heller inget beviljat bygglov för uppförande av någon byggnad i enlighet med detaljplanens bestämmelser.

Bedömning enligt 2 kap. 1 § PBL och 2 kap. 15 § RF – proportionalitetsprincipen.

Vid prövningen av frågor enligt PBL ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen. PBL är till karaktär en avvägningslag. Vid avvägning mellan allmänna och enskilda intressen ska beaktas den s.k. proportionalitetsprincipen som utbildats av Europadomstolen. Principen innebär krav på en rimlig balans i nyttan av ett beslut i en fråga och de konsekvenser beslutet får för motstående enskilda intressen.

Enligt 2 kap. 15 § RF ska vägas enskilt ägande mot angelägna allmänna intressen, vilket får bedömas från fall till fall enligt vad som kan vara acceptabelt i ett demokratiskt samhälle.

Bestämmelsen i 6 kap. 15§ PBL som ger kommunen, om kommunen är huvudman för allmän plats som är avsedd att tillgodose en kvartersmarks behov av den allmänna platsen, rätt att lösa in kvartersmark om kvartersmarken vid genomförandetidens utgång inte har bebyggts på ett sätt som i huvudsak följer detaljplanen är instiftad för att det finns ett stort allmänt intresse av plangenomförande i de fall kommunen har lagt ner arbete och kostnader i att anlägga allmänna platser i form av gator, parkmark mm. Detta för att inte det allmänna, i form av kommunen, i onödan ska lägga arbete och kostnader på anläggande av allmänna platser. Redan det faktum att villkoren i 6 kap. 15 § PBL för inlösen kan anses vara uppfyllda ger att det får anses vara av mycket stort allmänt intresset att kvartersmarken inlöses. Det finns därför inte skäl för domstolen att bedöma kommunens i målet angivna planering med fastigheten.

Mot detta ska ställas syskonen Ls enskilda intresse att äga och bruka sin fastighet. De har inte sedan länge bott på fastigheten utan den har stått tom i många år. Under hela genomförandetiden för nu gällande detaljplan har de inte visat något intresse av att bebygga och använda fastigheten på något sätt i enlighet med detaljplanebestämmelserna. L L anger att han avser att i framtiden vistas mer på fastigheten och i vart fall tidvis bosätta sig där. Då fastigheten är deras barndomshem finns naturligtvis av den anledning skäl att de vill ha den kvar. Mark- och miljödomstolen finner att syskonen har ett klart enskilt intresse att ha kvar fastigheten. Detta intresse kan dock enligt domstolens bedömning inte anses som mycket starkt.

Vid avvägning av det allmänna och enskilda intresset finner domstolen att nyttan av det allmänna intresset överväger det enskilda intresset och att inlösen av fastigheten därmed är möjlig. Inlösen kan alltså ske enligt 6 kap. 15§ PBL.

Värdering enligt 4 kap. 1§ ExL

Vid värdering av egendom som tas i anspråk genom expropriation eller något annat liknande tvångsförvärv ska 4 kap. expropriationslagen tillämpas vid bestämmande av ersättningen. Principen för reglerna i expropriationslagen är att den som får sin egendom ianspråktagen inte ska lida någon ekonomisk förlust till följd av tvångsåtgärden. I ett s.k. expropriationsfall som det är i fråga om i målet ska för en fastighet som inlöses i sin helhet, löseskilling betalas med ett belopp som motsvarar fastighetens marknadsvärde med tillägg på 25 procent. Uppkommer genom expropriationen i övrigt skada för fastighetens ägare men som inte täcks av ersättningen för fastighetens marknadsvärde, s.k. annan skada, ska även sådan skada ersättas.

Parterna har helt olika uppfattning om fastighetens värde. Kommunen anser att marknadsvärdet för fastigheten är 2 000 000 kr, vilket med tillägg ger 2 500 000 kr i inlösensersättning och syskonen L anser att värdet på fastigheten för deras del ligger kring 20 000 000 kr.

Kommunen har företett en värdering, från april 2020, om fastighetens värde utförd av en auktoriserad fastighetsvärderare, A-K Å på Norrbryggan AB. Dessutom är värderaren hörd som vittne. Syskonen L har inte företett någon bevisning om fastighetens värde utan mer allmänt argumenterat om hur man bedömer värdet. Det påstådda värdet om 20 000 000 kr framstår därmed som obevisat och helt osannolikt. Mark- och miljödomstolen bedömer att A-K Å är en kunnig och erfaren fastighetsvärderare som innehar den kompetens och erfarenhet som krävs för värdering av den aktuella fastigheten. Domstolen finner den värdering som är framtagen genom kommunen, om 2 000 000 kr, som vederhäftig och sannolik även vid tiden för dom i målet. Värdet på fastigheten kan i brist på annan bevisning inte bedömas högre. Med lagstadgat tillägg om 25 procent ska alltså syskonen L tillerkännas 2 500 000 kr som ersättning för lösen för fastigheten med hälften vardera. Ingen övrig skada för fastighetens ägare, som inte

täcks av ersättningen för fastighetens marknadsvärde, s.k. annan skada, har identifierats eller yrkats i målet.

Inskrivna rättigheter

I X finns inga inskrivna rättigheter, enbart officialservitut. Dessa påverkas inte av beslutet om inlösen.

Nedsättning hos länsstyrelse

X är belastad med inteckningar. Enligt uppgift från ägarna är dessa inteckningar obelånade. Ingen finns antecknad som innehavare av pantbrev. Det finns inte skäl att frånga kravet på nedsättning av lösenersättningen enligt 6 kap. ExL. Ersättning jämte ränta ska erläggas genom att nedsättas hos Länsstyrelsen i Jämtlands län. Nedsättning hos länsstyrelsen ska ske inom tre månader från det att domen vunnit laga kraft. I det fall att betalning sker senare utgår ränta enligt 6 § räntelagen.

Tidpunkt för tillträde

Inlösen av fastigheten är fullbordad enligt 6 kap. 9 § ExL när Östersunds kommun har betalat löseskillingen genom nedsättning hos länsstyrelsen, vilket då ger rätt för kommunen att tillträda fastigheten.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD- 01)

Överklagande senast den 15 april 2021. Prövningstillstånd krävs.

På mark- och miljödomstolens vägnar

Lars-Göran Benmarker

I domstolens avgörande har deltagit chefsrådmannen Lars-Göran Benmarker, ordförande, och tekniska rådet Nils Persson samt de särskilda ledamöterna Sten-Olof Schärdin och Folke Näslund.